

ที่มาของ ปรีดาธรรมงานศพ

นวัังคส์ตฤสาสน์ คือคำสอนของพระบรมศาสดาอันประกอบด้วยองค์ ๙ ได้แก่ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อฎฎธรรมะ และเวทลละ

เรื่องของที่มาปรีดาธรรมงานศพ น่าจะเป็นชาตกะหรือชาตก ในความเข้าใจของคนไทย ชาตกก็คือนิทานนั่นเอง แต่เรื่องนี้คล้ายพระสูตรมาก หากไม่ได้เริ่มต้นด้วย เอวมุเม สุตฺ เอกิ สมยํ ภควา ก็เลยปลงใจไม่สนิท จะเป็นชาตกหรือพระสูตร ขอท่านผู้รู้โปรดพิจารณา จะอย่างไร ก็ขออนุโลมจัดเข้าในนวัังคส์ตฤสาสน์ด้วยก็แล้วกัน

เรื่องมีอยู่ว่า ลูกสาวคนงามของท่าน จิตตเศรษฐี ยังอยู่ในวัยตรຸณกำลังสาวสะพร้งสวย ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคปัจจุบัน ท่านเศรษฐีและภรรยาพร้อมด้วยญาติมิตรได้นำศพเธอสู่ป่าช้า

อันว่าป่าช้าของกรุงสรวดี ประเทศโกศล เป็นป่าช้าชั้นดีเทียบชั้นเท่ากับเมรุมาศ วัดโสมนัสวิหาร มีคนเฝ้าอยู่ดูแล อยู่กันเป็นครอบครัว สามี่ชื่อนายกาลา ส่วนภรรยาชื่อนางกาลี ท่านเศรษฐีพร้อมครอบครัวกำลังอยู่ในอารมณ์เศร้าโศก ได้มอบศพบุตรสาวสุดที่รักให้คนเฝ้าป่าช้าจัดการ

นางกาลีเห็นว่าศพนี้มีโชศพสามัญ ท่านจิตตเศรษฐีก็เป็นเศรษฐีติดอันดับของพระนครสรวดี ยิ่งกว่านั้น อำมาตย์ ซึ่งเป็นราชวัลลกคนสนิทของพระเจ้าอยู่หัวก็อยู่ในที่นั้นด้วย จึงเรียกท่านเศรษฐีว่า “เวลานี้มีพระเถระชื่อมหากาล บำเพ็ญสมณธรรมอยู่ ณ ป่าช้าแห่งนี้ ขอท่านเศรษฐีได้โปรดนำศพธิดาของท่านไปให้พระคุณเจ้าปลงกรรมฐานก่อนเถิด” ท่านเศรษฐีได้ฟังก็มีจิตยินดีเป็นอันมาก จึงได้นำศพไปให้พระเถระปลงกรรมฐาน เมื่อได้พบปะสนทนากับพระเถระแล้ว ทุกคนทั้งและอัศจรรย์ใจในความรอบรู้ของท่าน โดยเฉพาะท่านอำมาตย์ผู้เป็นราชวัลลก ดูจะทิ้งเป็นพิเศษ เขารีบเดินทางไปกราบทูลพระเจ้าอยู่หัวถึงมรณกรรมของนางสาวเขมา ธิดาของท่าน จิตตเศรษฐี พร้อมทั้งความเป็นปราชญ์ฉลาดรอบรู้ของพระมหากาลเถระ พระเจ้าปเสนทิโกศลมีความนิยมและคุ้นเคยกับท่านเศรษฐีอยู่ก่อนแล้ว จึงเสด็จไปร่วมงานเป็นการส่วนพระองค์

ณ สุสานประเทศ เมืองสรวดี ขณะนี้พร้อมมูลอยู่ทั้งเจ้าภาพ ญาติพี่น้อง แขกผู้มาร่วมงานทั้งปวงและพระสงฆ์ คือพระมหากาลเถระ พระเจ้าอยู่หัวตรัสสนทนากับท่านเศรษฐีและ

ครอบครัว ซึ่งยังอยู่ในอาการเศร้าโศก จากนั้น ทรงนมัสการพระเถระ พระมหากาลเถระได้ขอให้พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงเป็นต้นแบบสั่งสอนประชาชน โดยตบแต่งศพให้เป็นปริศนาธรรม เพื่อประโยชน์แก่นักบวชผู้มุ่งมั่นในการเจริญสมณธรรม และเพื่อการรับทราบสังขารของชีวิตคืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของสัพบุรุษหญิงชายทั้งหลายทั้งปวง

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเลื่อมใสในพระเถระ ทรงอนุโลมตามทุกประการ พระเถระจึงให้ตบแต่งศพนั้นเป็นปริศนาธรรมถึง ๑๖ ประการ ดังนี้ :

๑. ให้เอาน้ำร้อนน้ำเย็นอาบศพก่อน
๒. ให้เอาด้าย ผูกคอ ผูกมือ ผูกเท้าศพ (มัดตราสัง)
๓. ให้เอาเงินและทองใส่ในปากศพ
๔. ให้เคี้ยวหมากใส่ปากศพ
๕. ให้เอาไม้ ๒ อันวางไว้ข้างศพ
๖. ให้ตั้งเขย ๒ คน สะใภ้ ๒ คน รวมเป็น ๔ คน
๗. ให้ทำบันได ๓ ชั้นวางไว้บนโลงศพ
๘. ในขณะที่ยกศพลงจากเรือนให้ล้างพื้นที่ที่ตั้งศพและอาณาบริเวณให้สะอาด
๙. ในขณะที่นำศพไปยังป่าช้า ให้ตีหม้อและเอาไม้ขีดขวางทาง
๑๐. ให้ทำด้ายหรือผ้าโยงศพ
๑๑. ผู้ที่ถือด้ายหรือผ้าโยงศพ ขณะที่จูงศพไปอย่าได้เหลียวหลัง จงเล็งแลไปแต่ข้างหน้า
๑๒. ครั้นถึงป่าช้า ให้เวียนซ้ายรอบเชิงตะกอน ๓ รอบ แล้วจึงยกศพขึ้นตั้งไว้บนเชิงตะกอน

๑๓. ให้เอาน้ำท่ามาขันหนึ่งกับมะพร้าวผลหนึ่ง เอาน้ำท่าและน้ำมะพร้าวรดหน้าศพก่อนที่จะเผา

๑๔. ให้เอาเทียนปิดตาและปิดปากศพ

๑๕. ให้เอาดอกไม้ธูปเทียนใส่มือศพ

๑๖. ให้เอาเสื้อผ้า ผ้าห่ม ชาว สวมใส่ให้แก่ศพ หรือเอาผ้าขาวมาห่อหุ้มหรือพันศพ ในทุกขั้นตอนพระเถระสั่งไป สอนไป เฉลยปริศนาธรรมไปทุกระยะ โดยแต่ละข้อมีความหมายดังนี้

๑. ให้เอาน้ำร้อนน้ำเย็นอาบศพก่อน
 - น้ำร้อนเปรียบเหมือนอกุศลธรรม
 - น้ำเย็นเปรียบเหมือนกุศลธรรม
๒. ให้เอาด้ายผูกคอผูกมือและผูกเท้า
 - อุปมาด้วยเครื่องผูก ๓ ประการ ในโลกวิสัย คือบุตรผูกคอ ภรรยาผูกมือ และทรัพย์ผูกเท้า
๓. ให้เอาเงินและทองใส่ปากศพ
 - คนตายแล้วถึงจะเอาเงินและทองใส่ปากให้ก็เอาไปไม่ได้
๔. ให้เคี้ยวหมากใส่ปากศพ
 - คนตายแล้ว หมากคำเดียวเขาเคี้ยวให้แล้ว ยังกลืนเข้าไปไม่ได้
๕. ให้เอาไม้ ๒ อันวางไว้ข้างศพ
 - จงละชั่วและจงประพฤติชอบ
๖. ให้ตั้งเขย ๒ คน สะใภ้ ๒ คน รวมเป็น ๔ คน
 - สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกนี้ ต้องอาศัยธาตุ ๔ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ

๗. ให้ทำบันได ๓ ชั้น วางไว้บนโลงศพ

- อุปมาภพทั้ง ๓ คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพ สัตว์ทั้งหลายย่อมเวียนว่ายตายเกิด อยู่ในภพทั้ง ๓ นี้ มีรู้สิ้นสุด เหมือนคนขึ้น - ลง บันได ฉะนั้น

๘. ในขณะที่ยกศพลงจากเรือน ให้ล้างพื้นที่ตั้งศพ และอาณาบริเวณให้สะอาด

- ไม่ควรเลยที่เราท่านทั้งหลาย จะมาหลงเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในภพทั้ง ๓ ไปชั่วอนันตกาล จงอุทิศสละบำเพ็ญทาน รักษาศีล และชำระจิตของตนให้สะอาดแจ่มใสประดุจพื้นที่ที่ล้างสะอาดแล้วเถิด

๙. ในขณะที่นำศพไปยังป่าช้า ให้ตีหม้อให้แตก และเอาไม้ขีดขวางทางเสีย

- จงมีจิตคิดสลัดออกจากปลักตม คือ ภพทั้ง ๓ เสีย เหมือนตีหม้อให้แตกทำลาย และเอาไม้ขีดขวางทางเสียฉะนั้น

๑๐. ให้ทำด้ายหรือผ้าโยงศพ

- ญาติพี่น้องคนสนิทชิดใกล้ คนคุ้นเคย คนมีไมตรีจิตผูกพัน ครั้นตายแล้ว ก็ต้องถอยห่างออกไป แม้จะรักใคร่กันปานใดก็ตาม

๑๑. ผู้ที่ถือด้ายหรือผ้าโยงศพ เวลาจูบนั้น อย่าได้เหลียวหลัง จงเล็งแลไปแต่ข้างหน้าเท่านั้น

- จงตัดความหลงใหลรักใคร่ ในโลกียวิสัยเสียเถิด เพราะมันจะทำให้ท่านตายเกิด มีรู้จักจบสิ้น จงทำจิตมุ่งตรงต่อพระนิพพานอย่างเดียว ไม่เหลียวมามองดูโลกียภพอีกต่อไป เหมือนกับจูงศพแล้วไม่ต้องเหลียวหลังฉะนั้น

๑๒. ครั้นถึงป่าช้า ให้เวียนซ้ายเชิงตะกอน ๓ รอบ เป็นอุตราวัฏ แล้วจึงยกศพขึ้นตั้งบนเชิงตะกอน

อุปมาสัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมเป็นไปตามกฎของพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่มีใครหนีพ้น อาจารย์ชั้นหลังแสดงว่า ให้ศพทำความเคารพ แสดงความขอบคุณ ขอบใจทุกท่าน ที่ให้เกียรติมาร่วมพิธีฌาปนกิจศพของตน

๑๓. ให้ตักน้ำท่ามาขันหนึ่งกับมะพร้าว ผลหนึ่ง เอาน้ำท่าและน้ำมะพร้าวรดหน้าศพ ก่อนเผา

- น้ำท่า เหมือนน้ำใจปฤชณสามัญ มนุษย์ ย่อมระคนด้วยธูสิกิเลสต่างๆ น้ำมะพร้าว เหมือนดวงจิตของพระอริยเจ้า ซึ่งบริสุทธิ์สะอาด

๑๔. ให้เอาเทียนปิดตาและปิดปากศพ

- อะไรที่ขัดต่อศีลธรรมจรรยาอันดีงามของสังคม จงอย่าไปดู และอย่าไปพูด

๑๕. ให้เอาดอกไม้ธูปเทียนใส่มือศพ

- ถึงท่านจะเอาดอกไม้ธูปเทียนใส่มือ ให้สักการบูชาต่อพระรัตนตรัยก็ทำไม่ได้ เพราะหมดสภาวะเดิมเสียแล้ว ดังนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จะทำเองหรือจะรอให้ท่านใส่มือให้เมื่อตายแล้ว

๑๖. ให้เอาเสื้อผ้าชาวสวมใส่ให้แก่ศพ

- คนเราที่เกิดมานั้น จิตเดิมทีเดี่ยว ผ่องใสประภัสสร สะอาดเหมือนผ้าขาว (แต่ต้องเศร้าหมองไป เพราะอาคันตุกะกิเลสที่จรมา พัวพันคลุกเคล้านั่นเอง)

ปัจฉิมพากย์

พระมหากาลเถระ อาศัยนางสาวเขมาเป็นอนุภรรยาฝึกศึกษา เทศนามรณานุสติถา และพระไตรลักษณ์ สั่งสอนมหาชน ซึ่งทุกชั้นตอนตั้งแต่แต่งศพไปจนเผาฌาปนกิจเสร็จเป็นที่เรียบร้อย จึงจบพระธรรมเทศนา ผู้อยู่ในเหตุการณ์ต่างซาบซึ้งในสังขารม ได้ความสลดใจ คลายโศก มีปีติโสมนัสกันถ้วนหน้า

พระเจ้าปเสนทิโกศล เป็นพระมหากษัตริย์ที่ปกครองประเทศด้วยกิลเลสและอารมณ้อาศัย พระองค์เป็นเหตุ ทำให้มหาอาณาจักรโกศลซึ่งมีกรุงสาวัดดีเป็นเมืองหลวง รุ่งเรืองมากกว่า ๒,๐๐๐ ปี ต้องพินาศล่มจมลง รัฐบาลของพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นรัฐบาลที่เลวร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติ ประเทศโกศลจึงเป็นประเทศที่โชคร้ายที่สุดในบรรดาประเทศที่มีเอกราชและอธิปไตยแห่งชมพูทวีปครั้งพุทธกาล ขอให้ท่านคิด! คนที่ชั่วร้ายที่สุด ก็

ยังมีบางมุมที่มองดูน่ารัก โปรดทราบว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลนี้แหละ เป็นพระบิดาแห่งปริศนาธรรมงานศพ เป็นพระบิดาแห่งพิธีศพแนวพุทธในเมืองไทยทั่วทุกภาค โปรดอย่าลืม! พระองค์เป็นเหมือนดวงประทีปที่ส่องทาง ถ้ามีคำถามว่าจะตกแต่งศพแบบไหน จึงจะแสดงถึงความมีอารยธรรมของชาติ

อีกประการหนึ่งก็คือ พระสงฆ์ที่เป็นประธานในพิธีฌาปนกิจศพคู่กับคฤหัสถ์นั้น ไม่มี ขอย้ำว่าไม่มี ถ้ามี ก็ไม่ถูกเรื่องเพราะตามเนื้อเรื่อง ท่านมุ่งประสงค์ให้พระสงฆ์เจริญกรรมฐานปลงธรรมสังเวช มิใช่ให้เป็นประธานงานศพคู่กับคฤหัสถ์ หนังสือศาสนพิธีทุกเล่มในเมืองไทยขณะนี้ ประธานพิธีฌาปนกิจศพมีคนเดียว มิใช่สองคน จึงขอเรียกร้องให้คิดใหม่ ทำใหม่ โดยเฉพาะพระสงฆ์บางท่านที่อยู่ไกลศูนย์ปิ่นเที่ยง ทำให้ถูก จะได้เกิดสัมมากรรมมันตะคิดให้ถูก จะได้เกิดสัมมาทิวู

๔ มี.ค.๕๑

หมายเหตุ เรื่องนี้เรียบเรียงขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากโรงพยาบาลราชบุรี มีญาติผู้ป่วยท่านหนึ่งถ่ายเอกสารมาให้จึงไม่ทราบว่ามีมาจากพระไตรปิฎกหรืออรรถกถาเล่มใด